

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

गुजरात राज्य

विरुद्ध

दह्याभाई झवेरभाई

२४ फेब्रुवारी १९९७

[न्यायमूर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ती जी. टी. नानावटी]

करार:

करार रद्द केला - कंत्राटदाराला काम पूर्ण करण्याची संधी दिली गेली असली तरी कंत्राटदाराने कंत्राटी कामाची अंमलबजावणी सोडून दिली होती, त्यामुळे कंत्राटी ठेवी जप्त करणे पूर्णपणे वैध होते.

मेसर्स हिंद कन्स्ट्रक्शन कॉन्ट्रॅक्टर्स विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य, ए. आय. आर. (१९७९) एस. सी. ७२०, लागू न करण्यायोग्य.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण: दिवाणी अपील क्र. १८२१/१९९७

प्रथम अपील क्रमांक ३८७५/१९९५ मधील गुजरात उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २१. ०८. ९५ च्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलार्थी चे वकील अध्यारु यशांक प्रवीण, एच. वाही आणि एन. मुखर्जी प्रतिवादीसाठी चे वकील के.एल. जंजानी

न्यायालयाने पुढील आदेश दिला विलंब माफ केला.अनुमती दिली आम्ही दोन्ही बाजूंचा विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले आहे.

२१ ऑगस्ट १९९५ रोजी गुजरात उच्च न्यायालयाने पहिल्या अपील क्र. ३८७५/९५ मध्ये दिलेल्या निकालावरून विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील उद्भवते.

मान्य आहे की, प्रतिवादी-कंत्राटदाराने करार क्र. बी-१/१७ १९८१-८२ चे अंबिका नदीवरील रस्ता पुलासाठी संरक्षणात्मक उपाययोजनांचे काम पूर्ण करण्यासाठी अपीलकर्त्याने ३ जून १९८१ रोजी कार्य आदेश जारी केला होता. कामाचे पत्रक आणि तपशील देण्यात विलंब झाला हे खरे आहे. परंतु खटल्याच्या न्यायालयाने संपूर्ण पुराव्यांचा विचार केल्यानंतर आपला निष्कर्ष अशा प्रकारे नोंदवला होता:

" सध्याच्या प्रकरणात, ज्या जमिनीवर बांधकाम करणे आवश्यक होते ती जमीन खासगी पक्षकाराची किंवा खाजगी मालकाची नसून सरकारची होती, त्यामुळे फिर्यादीच्या बांधकाम कामात कोणताही अडथळा नव्हता, परंतु फिर्यादीने स्वतः बांधकाम सोडले आहे आणि त्यामुळे सध्याच्या प्रकरणात, केवळ फिर्यादीला अशा व्यक्तीला धरले जाऊ शकते ज्याने करार रद्द केला आहे. करार रद्द करण्यापूर्वी, फिर्यादीला काम पूर्ण करण्यासाठी पुरेसा वेळ आणि वाजवी संधी देण्यात आली होती परंतु फिर्यादीने काम पूर्ण करण्यासाठी काहीही केले नाही आणि काम आणि जागा सोडली आहे, त्यामुळे आमच्याकडे कोणताही पर्याय नाही, कुशल/विभाग करार रद्द करण्याचा निर्णय घेऊ शकतो.

वरील निष्कर्ष लक्षात घेता, अपरिहार्य निष्कर्ष असा आहे की प्रतिवादीला काम पूर्ण करण्याची संधी देऊनही त्याने कामाची अंमलबजावणी सोडून दिली होती. कराराचा खंड ३ खालीलप्रमाणे आहे:

" खंड -3: ज्या कोणत्याही परिस्थितीत, या कराराच्या कोणत्याही खंड किंवा कलमांखाली, कंत्राटदाराने त्याच्या संपूर्ण प्रतिभूति ठेवीची भरपाई (मग ती रक्कम हप्त्यांमध्ये भरली गेली असेल किंवा हप्त्यांमध्ये कापली गेली असेल) किंवा गंभीर आजारपणामुळे किंवा कंत्राटदाराच्या मृत्यूमुळे किंवा इतर कोणत्याही कारणामुळे काम सोडून दिल्याच्या बाबतीत, गुजरात सरकारच्या वतीने कार्यकारी अभियंत्याला अधिकार असेल:

(अ) करार रद्द करणे (ज्यापैकी कार्यकारी अभियंत्याच्या हाताखाली कंत्राटदाराला लेखी मंदीची नोटीस निर्णायक पुरावा असेल) आणि अशा परिस्थितीत कंत्राटदाराची सुरक्षा ठेव केली जाईल आणि ती पूर्णपणे सरकारच्या ताब्यात असेल.

ही स्पष्ट तरतूद लक्षात घेता, याचिकाकर्ते/राज्य यांना ठेवी जप्त करण्याचा अधिकार नाही, असे निर्णय देताना माननीय उच्च न्यायालयाने चूक केली.

त्याचे वाचन स्पष्टपणे सूचित करेल की कोणत्याही परिस्थितीत, कराराच्या कोणत्याही कलम किंवा कलमांखाली, कंत्राटदाराने स्वतः ला त्याच्या संपूर्ण सुरक्षिततेची भरपाई देण्यास जबाबदार धरले असते, मग ती रक्कम हप्त्यांमध्ये दिली गेली असेल किंवा हप्त्यांद्वारे कापली गेली असेल; गंभीर आजारपणामुळे किंवा कंत्राटदाराचा मृत्यू किंवा इतर कोणत्याही कारणामुळे काम सोडून दिल्यास, कार्यकारी अभियंत्याला करार रद्द करण्याचा अधिकार आहे; अशा परिस्थितीत कंत्राटदाराची सुरक्षा ठेव केली जाईल आणि ती पूर्णपणे सरकारच्या

ताब्यात असेल. परिणामी, अपीलकर्त्याने काम सोडून दिल्यामुळे रोखे ठेव जप्त करणे पूर्णपणे वैध होते. त्यामुळे उच्च न्यायालयाने अपीलकर्त्याला रोखे ठेव अग्रिम परतावा निर्देश देणे योग्य नव्हते. प्रतिसादकर्त्याचे विद्वान वकील असा युक्तिवाद करतात की वेळ हा कराराचा सार नव्हता आणि म्हणूनच, कराराची मंदी वैध कारणासाठी नव्हती. तथापि, कराराचे सार म्हणून वेळेच्या आधारावर कराराच्या मंदीच्या वैधतेवर आम्ही नाही, तर प्रतिवादीने करार सोडला की नाही या प्रश्नावर आहोत. त्या पार्श्वभूमीवर प्रश्न उद्भवतो: कराराची मंदी कायद्याने योग्य होती का? वरील तथ्ये लक्षात घेता ही कारवाई कायदेशीर होती. त्या दृष्टीकोनातून, मेसर्स हिंद कन्स्ट्रक्शन कॉन्ट्रॅक्टर्स विरुद्ध महाराष्ट्र राज्य, ए. आय. आर. (१९७९) एस. सी. ७२० मधील गुणोत्तराला कोणताही संबंध नाही. त्यामुळे करार रद्द करण्यात आला नाही. वाढीव कालावधीनंतर काम पूर्ण करण्यात आले आणि वाढीव कालावधीत केलेल्या कामासाठी लवादासमोर दावे करण्यात आले. त्यात, वेळ हा अनुसूचीराचा सार आहे असा युक्तिवाद अनुसूचीण्यात आला. प्रतिवादी आणि कंत्राटदार निर्धारित वेळेत काम पूर्ण न केल्यामुळे, तो पुरस्कारांतर्गत रकमेसाठी पात्र नव्हता. त्या अनुसूचीरामध्ये, या न्यायालयाने असे म्हटले होते की वेळ हा अनुसूचीराचा सार नाही. तथापि, प्रतिवादीने अनुसूचीर सोडून दिल्याच्या कारणास्तव हा प्रश्न या प्रअनुसूचीणात उद्भवत नाही.

त्यानुसार अपील मान्य करण्यात येते.

खर्चाबदल कोणतेही आदेश नाहीत.

आर. पी.

अपीलाला मान्यता देण्यात आली.

अस्वीकरण

या न्याय निर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकार असल्यास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकर्ता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापरा करिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.